

Національна академія правових наук України
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

Володимир ЖУРАВЕЛЬ

ВИБРАНІ ПРАЦІ

Харків
«Право»
2026

УДК 343.98(081)
Ж92

Упорядниця Валерія Оліфір

Журавель В.

Ж92 Вибрані праці / Володимир Журавель ; [упоряд. В. В. Оліфір] ; Нац. акад. прав. наук України ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Харків : Право, 2026. – 1208 с. : іл.

ISBN 978-617-8759-43-8

Видання містить вибрані праці доктора юридичних наук, професора, дійсного члена (академіка) Національної академії правових наук України, президента Національної академії правових наук України Володимира Андрійовича Журавля. До книги ввійшли окремі наукові статті, тези доповідей і повідомлень, опубліковані в різні роки і присвячені проблемам загальної теорії криміналістики, криміналістичному прогнозуванню, тактико-психологічним основам досудового розслідування, розробки та вдосконалення криміналістичних методик, інноваціям у криміналістиці.

Для науковців, студентів, працівників правоохоронних органів, усіх, хто цікавиться сучасними проблемами науки криміналістики.

УДК 343.98(081)

ISBN 978-617-8759-43-8

© Журавель В. А., 2026

© ТОВ «Видавничий дім «Право», 2026

ЗМІСТ

Вступне слово	10
---------------------	----

Розділ 1

НАУКОЗНАВЧІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛІСТИКИ

Предмет криміналістики: генезис та сучасний стан.....	14
Система криміналістики: сучасні концепції та перспективи розвитку	21
Науковий пошук у криміналістиці: засоби та шляхи здійснення.....	32
Криміналістичні категорії: традиції та новації (деякі дискусійні питання).....	39
Систематизація криміналістичних знань: погляди, пропозиції, наукові дискусії.....	43
Знову до проблеми систематизації криміналістичних знань (деякі дискусійні питання).....	48
Деякі проблеми інтеграції та диференціації знань у криміналістиці.....	59
Міжнаукові зв'язки криміналістики	66
Загальна теорія криміналістики: деякі проблеми формування.....	81
Природа криміналістики: сучасні наукові концепції	96
Система криміналістики: традиційні підходи та новаторські пропозиції	103
Об'єкт і предмет криміналістики.....	123
Object and Subject of Criminalistics	141
Окремі вчення у структурі загальної теорії криміналістики	155
Private Criminalistics Doctrines: Conceptual Approaches to the Formation.....	171
Методи в криміналістиці	186
Об'єкт пізнання криміналістики	198
Мова криміналістики: формування понятійно- термінологічного апарату.....	220
Criminalistics' Language: Concept-Terminological Apparatus Formation	246

Механізм злочину як категорія криміналістики	266
Crime Mechanism as a Category of Criminalistics	289
Загальна теорія криміналістики: підходи до формування та розуміння	307
Криміналістична діагностика: поняття, значення та сфера реалізації	327
Forensic Diagnostics: Concept, Meaning, and Scope of Implementation	350
Закономірності, які вивчає криміналістика	369
Regularities of Criminalistics	400

Розділ 2 ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ПРОГНОЗУВАННЯ

Інформаційна база криміналістичного прогнозування	425
Взаємозв'язок криміналістичного прогнозування з іншими видами науково-правового передбачення	435
Зміст і структура криміналістичної прогностики та її місце в системі наукових знань	442
Криміналістичне прогнозування у розслідуванні економічних злочинів	450
Криміналістичне прогнозування як засіб розкриття злочинів	457
Криміналістичні прогнози як засіб протидії серійним вбивствам	463
Криміналістичні прогнози: форми та шляхи реалізації ...	469
Методологічні основи криміналістичного прогнозування	473
Криміналістична прогностика	476
Criminalistics Prognostics	494

Розділ 3 ТАКТИКО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ТА ПРОВАДЖЕННЯ ОКРЕМИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Значення показань потерпілого для розслідування злочинів	511
---	-----

Тактичні операції в системі криміналістичних засобів протидії злочинності	515
Проблеми ефективності організаційно-тактичних засобів розслідування злочинів	524
Планування та прогнозування організаційно-тактичних засобів розслідування злочинів	534
Критерії визначення ефективності організаційно-тактичних засобів здійснення досудового слідства	543
Шляхи підвищення ефективності організаційно-тактичних засобів здійснення досудового слідства (за матеріалами опитування слідчих)	546
Фіксація доказової інформації: сучасний стан та перспективи розвитку	552
Проблеми забезпечення ефективності організаційно-тактичних засобів здійснення досудового слідства	560
Типові системи тактичних прийомів: проблеми розробки та ефективного застосування	570
Фіксація вербальної інформації: правові та організаційні проблеми.....	586
Досягнення науки та потреби практики як підґрунтя вдосконалення засобів фіксації доказової інформації	596
Організаційно-тактичні засоби: поняття та значення.....	612
Криміналістичне забезпечення безпеки особам, що сприяють розкриттю та розслідуванню злочинів	620
Забезпечення прав, свобод та законних інтересів потерпілого за чинним КПК України	623
Стан та перспективи експертної профілактики	626
Проблеми експертного провадження у кримінальному судочинстві	631
Слідчі (розшукові) дії як засоби формування доказів за чинним КПК України	635
Деякі проблемні питання провадження слідчих (розшукових) дій за чинним КПК України	645
Проблеми періодизації досудового розслідування	650
Проблеми організації досудового розслідування у контексті положень чинного Кримінального процесуального кодексу України	662

Залучення експерта: процесуальні та організаційні проблеми	675
Початок досудового розслідування: деякі процесуальні та організаційно-тактичні проблеми.....	679
Тактичні завдання та механізм їх вирішення	689
Судова експертиза у світлі судової реформи в Україні	699
Правові, організаційні та дидактичні проблеми вдосконалення експертної діяльності	703
Reliability Evaluation of a Forensic Expert's Opinion: World Practices and Ukrainian Realities	709
Дослідження доказів у кримінальному провадженні як складова процесу доказування	729
Examination of Evidence in Criminal Proceedings a Component of the Proof Process	748

Розділ 4

ПРОБЛЕМИ РОЗРОБКИ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНИХ МЕТОДИК

Криміналістична характеристика злочинів: реальність чи ілюзія?	766
Криміналістична класифікація злочинів: засади формування та механізм застосування	774
Сучасні концепції формування окремих криміналістичних методик розслідування злочинів ...	780
Окрема криміналістична методика розслідування злочинів: форма, структура, зміст	792
Проблеми формування базової методики розслідування злочинів	802
Ситуаційний підхід до формування окремих криміналістичних методик розслідування злочинів ...	815
Криміналістична характеристика злочинів: проблеми формування та застосування	822
Актуальні проблеми криміналістичної методики розслідування злочинів	835
Системи слідчих дій та тактичні операції в структурі окремої криміналістичної методики розслідування злочинів	851

Формування базової методики розслідування як шлях до підвищення ефективності слідчої діяльності	864
Напрями вдосконалення криміналістичних методик розслідування злочинів	868
Обставини, що підлягають з'ясуванню, у структурі криміналістичної методики	871
Принципи формування окремих криміналістичних методик розслідування злочинів.....	882
Окрема криміналістична методика: поняття та сфера застосування	893
Профілактичні заходи слідчого у структурі окремої криміналістичної методики розслідування злочинів	907
Проблеми адаптації криміналістичних методик розслідування злочинів	916
Види окремих криміналістичних методик розслідування злочинів	929
Окремі методики в системі криміналістичних знань	943
Технології побудови окремих криміналістичних методик розслідування злочинів.....	958
Криміналістичні методики судового розгляду окремих категорій кримінальних справ: проблеми формування та реалізації	969
Форми викладення змісту окремих криміналістичних методик розслідування злочинів.....	981
Classification of Criminalistic Methods of Crime Investigation.....	993
Щодо криміналістичних методик судового розгляду кримінальних справ	1009

Розділ 5 ПРОБЛЕМИ ФОРМАЛІЗАЦІЇ ТА АВТОМАТИЗАЦІЇ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Проблеми алгоритмізації та програмування розслідування злочинів	1018
Програмування як засіб підвищення якості розслідування	1028

Формалізація розслідування: теоретичні основи і практичні можливості	1032
Проблеми формалізації слідчої діяльності	1044
Формалізація як інноваційний засіб оптимізації досудового розслідування	1048

Розділ 6

ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ РОЗСЛІДУВАННЯ ОКРЕМИХ ВИДІВ ЗЛОЧИНІВ

Фіктивні підприємства у механізмі легалізації «брудних» коштів	1053
Сліди як матеріальні наслідки легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом	1065
Слідчі ситуації в методиці розслідування легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом	1071
Предикатний фактор у структурі елементів криміналістичної характеристики легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом	1080
Правові та організаційні проблеми розслідування легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом	1088
Типології злочинних схем відмивання «брудних» коштів	1096
Взаємодія правоохоронних та інших органів у протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом	1107
Слідча профілактика: сучасний стан та шляхи вдосконалення.	1110
Ситуаційна обумовленість порушення кримінальних справ за ознаками легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом	1121

Forensic Examination and Criminalistics in Investigating War Crimes: European and Ukrainian Experiences	1130
---	------

Розділ 7

ІННОВАЦІЇ У КРИМІНАЛІСТИЦІ ТА ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Інформаційне забезпечення процесу розслідування: шляхи та засоби	1161
Інформаційне забезпечення підтримки прийняття рішення слідчим	1166
Інформаційні технології як засіб удосконалення розкриття та розслідування злочинів	1172
Інновації в криміналістиці та їх впровадження в діяльність органів досудового слідства.....	1176
Автоматизовані інформаційні системи як засіб забезпечення ефективності досудового розслідування.....	1183
Автоматизовані інформаційні системи як засіб удосконалення розслідування вбивств	1193

Вступне слово

Репрезентоване видання присвячено ювілею знаного вченого-криміналіста, доктора юридичних наук, професора кафедри криміналістики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, дійсного члена (академіка) та президента Національної академії правових наук України Володимира Андрійовича Журавля. Це своєрідний підсумок 45-річної науково-педагогічної праці ювіляра.

Дитинство Володимира Андрійовича пройшло у рідному місті Дніпропетровську (нині Дніпро), далі служба в збройних силах, навчання в Харківському юридичному інституті, гуртожитки, студентські будівельні загони, громадська діяльність, вступ до аспірантури на кафедру криміналістики. Науковим керівником по кандидатській дисертації було призначено професорку, першу жінку в світі докторку юридичних наук з криміналістики Віолетту Омелянівну Коновалову. На той час кафедру криміналістики очолював доктор юридичних наук, професор, ветеран другої світової війни Олексій Никифорович Колесніченко. На кафедрі працювали доктори юридичних наук, професори Григорій Абрамович Матусовський та Михайло Васильович Салтевський, кандидати юридичних наук, доценти Надія Григорівна Бритвич, Валерій Євгенович Богинський, Зінаїда Іванівна Митрохіна, Віктор Павлович Суєтнов і багато інших провідних вітчизняних науковців. Кафедра вважалася найпотужнішою не лише в Україні, а й далеко за її межами. Статус кафедри та наукового керівника, наукова атмосфера спонукали Володимира Андрійовича до плідної праці й успішного завершення аспірантської підготовки. До сьогодні він зберігає всі підготовлені конспекти, які інколи демонструє своїм учням як приклад сумлінного ставлення до виконання своїх обов'язків.

У січні 1984 року ним було захищено кандидатську дисертацію на тему «Допит потерпілого та використання його показань для побудови методики розслідування окремих видів злочинів». Ця проблематика вважалася новою і оригінальною, оскільки синтезувала в собі положення криміналістичної тактики і методики. Далі почалися робочі будні:

асистент, старший викладач, доцент кафедри криміналістики, заступник декана заочного факультету. Становлення Володимира Андрійовича як науковця і педагога відбувалося у доволі складні історичні часи – розпад Радянського Союзу, початок розбудови незалежної України, шалена інфляція, туманна перспектива для вищих навчальних закладів. Багато колег залишили кафедру, перейшовши до сфери бізнесу або новостворених спеціалізованих навчальних закладів. Попри це він залишився на кафедрі й, навпаки, вступив до докторантури для роботи над докторською дисертацією, обравши надзвичайно складну в теоретичному аспекті проблематику, присвячену криміналістичному прогнозуванню.

Слід зазначити, що Володимир Андрійович по праву вважається засновником вітчизняної наукової школи криміналістичного прогнозування, оскільки він першим з українських учених-криміналістів звернувся до цієї проблематики. Саме ним розроблене нове вчення – криміналістична прогностика, яка посідає належне місце в системі загальної теорії криміналістики. Розглянуті ознаки цього вчення, його інформаційна база, головні завдання, функції, пріоритетні напрями прогностико-криміналістичної діяльності.

Успішно захищена 18 листопада 1999 року докторська дисертація на тему «Теорія та методологія криміналістичного прогнозування» стала поштовхом до подальших наукових здобутків. Володимиром Андрійовичем опубліковано понад 300 наукових та навчально-методичних праць, серед яких 12 монографій, 7 науково-практичних посібників, 10 підручників, 5 енциклопедичних видань. Палітра наукових інтересів професора В. А. Журавля яскрава й різноманітна. Це й проблеми загальної теорії криміналістики, криміналістичне прогнозування, тактико-психологічні основи досудового розслідування та провадження окремих слідчих (розшукових) дій, криміналістичні методики.

Зокрема, науковою громадськістю високо оцінена його монографія «Криміналістичні методики: сучасні наукові концепції», присвячена проблемам побудови та реалізації окремих криміналістичних методик. У ній запропоновано авторське визначення поняття криміналістичної методики, уточнено її предмет, мету, завдання, принципи формування, структуру та зміст, обґрунтовано доцільність запро-

вадження базової, універсальної моделі методики. Значну увагу приділено інструментальній функції криміналістичної характеристики злочинів, можливостям використання ймовірно-статистичних і кореляційних зв'язків між її елементами для побудови типових версій, а також питанням формалізації методико-криміналістичних рекомендацій і їх реалізації у вигляді програм та алгоритмів розслідування.

Окремої уваги заслуговує монографія «Загальна теорія криміналістики: генеза та сучасний стан», у якій досліджено проблеми формування структури та змісту загальної теорії криміналістики, створення й систематизації окремих криміналістичних учень (теорій). Обґрунтовано підхід до розуміння загальної теорії криміналістики як системи взаємопов'язаних учень різного рівня узагальнення, розглянуто ключові теоретико-методологічні питання об'єкта, предмета, методів і місця криміналістики в системі наукових знань, а також запропоновано критерії оцінки теоретичних побудов як самостійних криміналістичних учень.

Майже двадцять років професор В. А. Журавель був членом спеціалізованої вченої ради Д 64.086.01 у Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого, і кожний член кафедри вдячний йому за підтримку і доброзичливе ставлення.

Особливим періодом у житті Володимира Андрійовича слід вважати його працю в керівних органах Національної академії правових наук України – головним ученим секретарем, першим віцепрезидентом, президентом. У надскладний час для держави і суспільства Володимир Андрійович взяв на себе відповідальність очолити флагман вітчизняної правничої науки.

Символічними для розуміння постаті ювіляра є слова нашого дорогого вчителя Віолетти Омелянівни Коновалової: «Володимир Андрійович – це талант, прикрашений скромністю і порядністю. Вчений-педагог від природи. Душевна людина із загостреним чуттям справедливості, чудовий товариш, вірний друг, гордість колективу». У дні ювілею академік В. А. Журавель перебуває у розквіті творчих сил, пошуку нових ідей і звершень.

Це видання є не лише знаком глибокої поваги й щирої вдячності Володимирі Андрійовичу Журавлю за багаторічну самовіддану працю на ниві науки й освіти, а й свідченням тяглості наукових традицій, спадкоємності поколінь та інтелектуальної потужності харківської криміналістичної школи. Представлені у збірнику наукові праці відображають широкий спектр актуальних проблем сучасної криміналістики, кримінального процесу та суміжних галузей знань, демонструють глибину теоретичних пошуків і практичну спрямованість наукових досліджень, що розвиваються у руслі ідей, започаткованих і підтриманих Володимиром Андрійовичем.

Наукова спадщина ювіляра, його концептуальні підходи, методологічні орієнтири та педагогічні принципи й сьогодні залишаються важливими інтелектуальними дороговказами для науковців, викладачів, аспірантів, докторантів і практичних працівників. Його здатність поєднувати фундаментальну теорію з потребами правозастосовної практики, бачити перспективи розвитку криміналістики та формувати науковий порядок денний на роки вперед є прикладом справжнього служіння науці.

Переконані, що це ювілейне видання стане гідною даниною поваги видатному вченому, педагогу й організатору науки, а також корисним науковим джерелом, яке сприятиме подальшому розвитку криміналістичних знань, активізації наукових дискусій і творчих пошуків.

*Колектив кафедри криміналістики
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

Наукове видання

ЖУРАВЕЛЬ Володимир Андрійович

ВИБРАНІ ПРАЦІ

Упорядниця
ОЛІФІР Валерія Валеріївна

Підписано до друку 02.03.2026. Формат 60×90/16.
Ум. друк. арк. 75,5. Обл.-вид. арк. 60. Тираж 100 пр. Зам. № 564

ТОВ «Видавничий дім «Право»,
вул. Харківських Дивізій, 11/2, м. Харків, Україна
Для кореспонденції: а/с 822, м. Харків, 61023, Україна
Тел.: (050) 409-08-69, (067) 574-81-20, (063) 254-50-84
Вебсайт: <https://pravo-izdat.com.ua>
E-mail для замовників послуг: verstka@pravo-izdat.com.ua
E-mail для покупців: sales@pravo-izdat.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 8024 від 05.12.2023

Виготовлено ТОВ «Промарт»,
вул. Весніна, 12, м. Харків, 61023, Україна
Тел. (057) 717-25-44
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 5748 від 06.11.2017